

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς σκέψεως.

Η ἐνεργεία τῆς σκέψεως, καθὼς ἐσημειώθη (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Ἀ'ρθρ. Β'.) εἶναι ἐκείνη ἢ δυνάμις, ἣς ἔχει ἡ ψυχὴ εἰς τὸ νὰ δευτερεύῃ εἰς εἴνα αἰσθημα, ἢ μίαν ἀντίληψιν, ἐννοίαν, ἢ ιδέαν φθασότερον ἢ εἰς μίαν ἄλλω· τὸ ὁποῖον τῆτο ὠνομάθη προσοχή· ἢ εἰς τὸ νὰ μεταβιβάσῃ τὴν προσοχίαν τῆς ἑα εἰς ἄλλο, τὸ ὁποῖον τὸ εἶπα μὲν σκέψιν.

Αὐτὰς ὅμως τὰς δύο ἐνεργείας τῆς δυνάμεως τῆς σκέψεως θέλομεν τὰς ἐξετάσει ἰδιαίτερον.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Προσοχῆς.

Οτι ἡ ψυχὴ, ὅποταν ἔχη ἐμποροδύτης εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πολλὰ αἰσθήματα, ἢ ἀντιλήψεις, ἐναχολεῖται ἀτενέστερον πότε εἰς τὸ εἴνα, καὶ πότε εἰς τὸ ἄλλο, τῆτο τὸ ἰξόρομην ἑα μίαν διωκεῖν πείραν.

Αὐτὴ μᾶς δείχνει προσέτι ὅτι τὸ σιῶνδες ἑαπότελεσμα μιᾶς τέτοιας ἐναχολήσεως εἶναι νὰ γίνετα ζωηρότερον τὸ αἰσθημα, ἢ ἡ ἀντίληψις, ὡσε ἀίσως ἑα πολλὰ ἀντικείμενα, ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐμποροδύμας, προσηλωθῶμεν ἰδιαίτερον εἰς κᾶν εἴνα ἑα τὰ, λαμβάνομεν ἑα τὸ μίαν ἀντίληψιν ζωηροτέραν ἑα τὰ ἄλλα.

Ὁ Ἀββα Κονδυλιακ λέγει ὅτι εἰς αὐτῶ τῶ ἰδίαν ἐπίτασιν τῆ αἰσθήματος, ἢ τῆς ἀντιλήψεως σιῶν-

σαται ὅλη ἡ φύσις καὶ ἡ ἔσια τῆς προσοχῆς, θεω-
 ρῶνται μίαν τέτοιαν ἐπίτασιν ὅχι ὡς εἷα ἀποτελέ-
 σμα τῆς προσοχῆς, ἀλλὰ ὡς ἰδίαν προσοχὴν· καὶ
 ἴδῃ πῶς.

Αὐτὸς ἐνόμισεν ὅτι αἱ δυνάμεις καὶ αἱ ἐνέργειαι
 τῆς ψυχῆς ἤμπορῶσαν νὰ δεχθῶν ὅλαι ἀπὸ μίαν
 μόνω ἀρχῇ, τῆτ' ἔστιν ἀπὸ τῆς αἰδέουσις, καὶ νὰ
 θεωρηθῶν ὅλαι ὡς αὐτὴ ἡ αἰδέουσις μεταμορφωθῆ
 εἰς διαφορὰς ἔσπες.

Λοιπὸν ἐν ὅσῳ (λέγει) ἡ ψυχὴ ἐναχολεῖται
 παρομοίως εἰς αἰδέματα ὅμοια ἀλλήλοις, δὲν ἔχει
 ἄλλο πρὸς αἰδέματα· ἀνίσως κἀνείνα ἀπὸ αὐτὰ γέ-
 νη ζωρῶτερον, γίνεται προσοχή· ἀνίσως ἡ προσοχὴ
 ἀπεράσῃ ἀπὸ εἷα εἰς ἄλλο, γίνεται σκέψις· καὶ ἐ-
 φεξῆς ὡσαύτως.

Ὅμως ἡμεῖς ἐδεξάμεθα ἄλλῃ (Λογικ. Μέρ. Α'.
 Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Β'.) τῆς ἐσιώδη διαφο-
 ρῶν, ὅπῃ εἶναι μεταξύ αἰδέματος καὶ προσοχῆς, δε-
 τῆς ὅποιαν δὲν ἤμπορῶν βέβαια νὰ ληφθῶν συγκε-
 χυμῶως τὸ εἷα ἀντὶ τῆς ἄλλης. Διὰ τὴν εἰς τὸ αἰδέα-
 νεθῆαι ἡ ψυχὴ εἶναι σχεδὸν τελείως πάχουσα, ὡς ἀν-
 ὅπῃ δὲν κρέματα ἀπὸ λόγουσις νὰ λάβῃ, ἢ νὰ μὴ
 λάβῃ τὰ αἰδέματα· καὶ ἡ δράσις τῆς εἰς αὐτὰ εἰς ἄλ-
 λο δὲν καταντᾷ, πρὸς εἰς τὸ νὰ δεχθῆ τὰς προσβο-
 λὰς, ὅπῃ γίνονται ἐπιώωσις· εἰς ἐναντίας εἰς τὸ
 προσέχειν καὶ σκέπτεθῆαι εἶναι ἐνεργικωτάτη, ὡς ἀν-
 ὅπῃ ἀπὸ λόγουσις κρέματα νὰ σῆσῃ τῆς προσοχῆς
 τῆς ὅπῃ τῆς ἀρέσκει πρῶτον· εἰς ἔσπον ὅπῃ
 μεταξύ εἰς τὸ εἷα καὶ ἄλλο πρᾶγμα, εἶναι ἡ διαφορὰ
 ἐκείνη, ὅπῃ εἶναι μεταξύ εἰς τὸ εἶναι τι παθητικὸν,
 καὶ τὸ εἶναι ἐνεργητικὸν, ὅπῃ εἶναι ἐκ ἐλαμέτῃς ἐναν-
 τίων.

Εἰς πρῶτον βεβαίωσιν τῆς φθάνει νὰ πρᾶ-
 τήσῃ τινὰς, ὅτι τῆς προσοχῆς δὲν τῆς διοεῖσι
 πάντοτε φυσικὰ τὸ σφοδρῶτερον αἰδέημα, τὸ ὅποιον ἔ-
 πρῶτον εἰς ἅπαντος νὰ ἀκολουθῆ πάντοτε, ἀνίσως ἡ

56 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

προσοχή δὲν ἦτον ἄλλο, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἰχυρότερον αἰ-
 δημα. Πόσαις φοραῖς δὲν ἀφίνει ἡ ψυχὴ τὰς ἰχυ-
 ροτέρας προσβολὰς, καὶ ἐναχολεῖται εἰς τὰς ἀδρανεσέ-
 ρας, καὶ πόσαις φοραῖς δὲν προσηλώνεται ὅλως δι' ὅλας
 εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἰδέας, εἰς ἕσπον ὅπως νὰ μὴ αἰ-
 δανέται πλέον μήτε τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς; Εἶ-
 ναι πολλὰ γνωστὸν εἰς τὰς Ἰσορίας τὸ παράδειγμα τῶ
 Ἀρχιμίδου, ὁ ὁποῖος βεβυθισμῆτος εἰς τὰς γεωμε-
 τρικὰς τὰς μελέτας, ὅπου τὸν οἱ Ῥωμαῖοι ἐμβῆκαν νικη-
 ταὶ εἰς τὰς Συρακῆσας, δὲν αἰδανέθη τελείως τὸν φρι-
 κτὸν θορύβον, ὅπως ἔπρεπεν ἀναγκασίως νὰ ἀπολεθῆ-
 ῃ εἰς μίαν πόλιν ληφθεῖσαν με ὄρμῳ, καὶ ἐσκοπό-
 θηκε πρὸ τῆ νὰ λάβῃ ἀκόμι εἰδησιν. Περιβόητον εἶ-
 ναι ὄχι ὀλιγώτερον καὶ τὸ παράδειγμα ἐκεῖνος τῶ ἱερέως
 τῆς Καλαμαῆς εἰς τῷ Ἀφεικῷ, τῶ ἐπονομαζομένου
 Ρέσιτάτῃ, ὅπου τῶ ὁποῖος λέγει ὁ ἱερός Αὐγυστίνος
 (Περὶ Πόλεως Θεῶ, Βιβλ. 14. Κεφ. 24.) ὅτι ὅταν
 ἤθελεν, ἐμακρύνεταν ἀπὸ τὰς αἰδήσεις τόσο, ὅ-
 πως ἐκείταν ὡς αὐ νεκρός, καὶ ὄχι μόνον δὲν αἰθά-
 νεταν ὅπου τὸν ἐκνίζον, ἢ τὸν ἐσέβλιζαν, ἀλλὰ
 καὶ καίοντος μερικαῖς φοραῖς, δὲν αἰδανέταν τὸν πό-
 νον, ἀλλὰ ἀπὸ τῷ πληγῷ ὕσερα. Ἀλλὰ ὅπως νὰ
 μὴ πηγαινῶμεν μακρὰν νὰ ζητήμεν παραδείγματα τῶ
 εἰρημῶν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ἀπὸ ἡμᾶς, εἰς τὸν ὁ-
 ποῖον δὲν συμβαίνει πολλάκις, ὅπου τὸν δέσκεται
 βεβυθισμῶς εἰς κάμμίαν βαθεῖαν συλλογῶν, νὰ
 μὴ αἰδανέται μήτε τῶς θορύβους, ὅπως γίνονται τό-
 τε, μήτε μυείας ἄλλας προσβολὰς, ὅπως δέχεται ἀ-
 πὸ τὰ ἐξωτερικὰ ἀντικείμενα;

Εἶναι λοιπὸν προδηλότατον ὅτι ἡ προσοχή εἶναι
 μιᾶς φύσεως πάντη διαφορετικῆς ἀπὸ τὴν ἀπλῶν αἰ-
 δησιν, καὶ ὅτι, αὐτὴ ἡ αἰδησις γίνεται διὰ τῆς
 προσοχῆς ἰχυροτέρα, τῶτο πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς
 εἷς ἀποτέλεσμα τῆς προσοχῆς, καὶ ὄχι νὰ συγχέσ-
 ται με τῷ ἰδίῳ προσοχῶν.

Εἰδὼ ὅμως ἴσως ἐρωτήσει τινὰς με ποῖον ἕσπον
 ἡμ-

ἢμπορεῖ ἡ προσοχή νὰ κάμη τὴν αἰδήσιν ζωηρότεραν;

Οἱ Βονέτ (Δοκίμ. Ἀναλυτικ. περὶ τῆς ψυχικ. δυνάμεων) σοχάζεται ὅτι ἡ προσοχή σιωπάζεται εἰς μίαν ἀντίδρασιν τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς τὰς ἴνας του ἐγκεφάλου, κινεμάσας ὑπὸ τὰς ἑξωτερικὰς προσβολὰς, ὑπὸ τὴν ὁποίαν (ἀντίδρασιν) ἐπιτείνεται ἡ κίνησις τῆς ἰνός, καὶ ἐπομῶς ἐπιτείνεται καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τὸ αἰδέμα.

Οἱ Ρουπινέτ (Περὶ Φύσεως Τόμ. Α'. Μέρ. 4. Κεφ. 1.) ὑποθέτει πάλιν δύο ἀντιδράσεις, μίαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἴνα ἐπάνω εἰς τὴν κίνησίν τῆς, καὶ ἄλλω ὑπὸ τὴν ψυχὴν ἐπάνω εἰς τὴν ἀλλοίωσίν τῆς, καὶ ὑπὸ αὐτὰς τὰς δύο ἀντιδράσεις θέλει, ὅτι παύεται ἡ ἐπίτασις τῆς αἰδήματος.

Πολλὰ πράγματα ὅμως ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ τινὰς ἐναντίον εἰς αὐτὰς τὰς δύο δόξας, καὶ πολλὰ εἶπε μὲ ὀξύτητα ὁ Ἀββα Δραγκέτις (Ψυχολ. Δοκίμ. Μέρ. Β'). Ἐγὼ ὅμως δὲν θέλω κάμη μίαν ἀμεσον ἀναίρεσιν, ἐπειδὴ ὑποπτόμαι μήπως χολαίνεν καὶ αἱ δύο ὑπὸ μίαν ψυχήν ὑπόθεσιν, ὅτι ἡ ἐπίτασις τῆς αἰδήματος δὲν κρέμαται ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἰδίαν προσοχὴν, καθὼς αὐτοὶ νομίζεν, ἀλλὰ ὑπὸ ἄλλο τίποτες, καὶ μήπως ἡ προσοχή, μ' ὅλον ὅπως εἶναι αἰτία, ἢ ἕξ ἀφορμῆς αἰτία, καθὼς λέγουν τὰ Σχολεῖα, δὲν εἶναι ὅμως ἡ ἀνάγκασα αἰτία.

Διὰ τί ὁπόταν ἐγὼ ἐρείδω τὰ μάτια ἀτενῶς εἰς ἕνα ἀντικείμενον, εἶναι ἀληθινὸν ὅτι αὐτὸ τὸ βλέπω ζωηρότερα ὑπὸ τὰ ἄλλα, ὅπως εἶναι τειγύρω εἰς αὐτό ὅμως διὰ ποίαν αἰτίαν; δι' ὅτι παρρησιάζω εἰς αὐτὸ τὴν κόρην τῶν ὀφθαλμῶν εἰς ἕνα ὅσον, ὅπως αἱ ἀκτῖνες, ὅπως διακίβνουν ἀπ' αὐτό, ἐμβαίνουσι καὶ περισσότεραι καὶ ὀρθότεραι εἰς αὐτὸ, καὶ διὰ τὸ πηγαίνουσι καὶ πλήττουσι τὸν δικτυοειδῆ μὲ περισσότεραν δυνάμιν, καὶ διὰ ἐκεῖναι, ὅπως ἔρχονται ὑπὸ τὰ ἄλλα ἀντικείμενα πλαγιώτερα, καὶ δι' αὐτὸ ὀλιγώτεραι, καὶ μὲ ὀλι-

58 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

γωτέραν ὀρμῶν. Δεὸν εἶναι λοιπὸν ἢ ἰδίᾳ προσοχῇ, ὅπῃ αὐξάνει τὴν δυνάμιν τῆς αἰσθήματος, ἀλλὰ εἶναι μία ἀπλή θέσις, ὅπῃ τὸ ὄργανον τῆς ὀράσεως παρρησιάζεται εἰς τὸ ἀντικείμενον εἰς ἕξοπον ὅπῃ ἢ προσβολῇ ὑπὸ αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι νὰ μᾶς ἔρχεται πλέον ἰχυροτέρα.

Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ διὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις. Ὅποταν θέλωμεν νὰ προσηλωθῶμεν προσεκτικῶς εἰς ἕνα ἦχον, μάλιστα ὅταν εἶναι πολλὰ ἀδυνάτος, καθὼς ὅταν τινὰς ὀμιλῇ μὲ ταπεινὴν φωνὴν, διὰ νὰ τὸν ἀκέσωμεν καλλίτερα, παχίζομεν νὰ τῆ παρρησιάζομεν τὸ ἔξω καὶ κάθετον (διὰ νὰ εἰπῶ ἔτζι) εἰς τὸ σῶμα τῆς. Τὸ ἴδιον κάμνομεν καὶ εἰς τὰς ὀσμάς πλησιάζοντάς τας εἰς τὴν μύτην, καὶ ξαβώντάς τας μὲ περιαισθητέραν δυνάμιν, καὶ εἰς τὴν θερμότητα, βαίνοντάς τας τὸ χέρι ἐκεῖ ὅπῃ ἐνεργεῖ περιαισθητότερον, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὁμοίως.

Ὅμως θέλει εἰπῆ τινὰς, ὅτι ὅποταν ἕνας ἦχος, τῆ κώδονος φέρῃ εἰπεῖν, προσβάλλῃ εἰς τὴν ἀκοὴν μᾶλλον, ἀνίσως δεὸν προσέχω εἰς αὐτὸν μᾶλλον βίας τὸν ἀκῶν, καὶ ἂν προσέχω, τὸν ἀκῶν ζωρότερα, καὶ ἂς εἶναι μὲ ὅλον τῆτο τὸ ὠτίον εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν. Πρὸς τούτοις μία ἀπερασμῆν ἰδέα, ὅπῃ ἐπανέρχεται εἰς τὴν μνήμην μᾶλλον, ἂν ἐναχοληθῶ εἰς αὐτὴν, γίνεται σαφῆς, καὶ ἂν τὴν ἀμελήσω μῆτι ἀμυδρά. Λοιπὸν εἰς αὐτὰς τὰς θέσεις ἢ ἐπίτασις τῆς αἰσθήματος, καὶ τῆς ἀντιλήψεως φαίνεται βέβαια ὅτι εἰς ἄλλο δεὸν ἢμπορεῖ νὰ ὑποδοθῇ ἄλλο εἰς τὸ ἀμεσον ἀποτελέσμα τῆς ἰδίας προσοχῆς.

Ἐγὼ ὅμως δεὸν τὸ πισδῶ, μάλιστα ἀμφιβάλλω ἂν εἰς αὐτὰς τὰς θέσεις γίνεται καμμία πραγματικὴ ἐπίτασις τῆς αἰσθήματος, ἢ τῆς ἀντιλήψεως. Διὰ τὴν ἐγὼ σοχάζομαι ὅτι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μῆτι ἢ αὐτὴ καὶ πάντα εἴτε προσέχω εἰς αὐτὴν, εἴτε δεὸν προσέχω καὶ ἢ διαφορά εἶναι μόνον τσαύτη, ὥστε εἰς τὴν πρώτῃ πτώσει αἰσθαίνομαι ὅλον τὴν δυνάμιν τῆς,

της, καὶ εἰς τὴν δευτέραν δὲν τὴν αἰθανόμεθα ὅλῳ. Τὸ πρᾶγμα λοιπὸν κατανατᾶ μόνον εἰς τὸτο, ὅτι ὁ νῦς μας εἶναι θεωρησιμῶς, καὶ δὲν ἔμπορεῖ εἰς εἷνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ περιλάβῃ πολλὰ πράγματα. Ὄποταν ἐναχολῆται ἀτενῶς εἰς ἄλλας νοήσεις, μὲν βίας λαμβάνει εἰδῆσιν τῆς ἡχῆς τῆς κώδονος, ἢ τῆς ιδέας, ὅπῃ κλεπτικᾶ ἀπερνᾶ ἄπο ἔμπροσθέν τε, καὶ ὅποταν ἐπίπιδες προσηλόνεται εἰς αὐτὰ, αἰθανέται ὅλῳ τῆς ζωρότητα, καὶ μόλις λαμβάνει εἰδῆσιν τῆς ἄλλων προσβολῶν, ὅπῃ γίνονται εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, ἢ τῆς ἄλλων ιδεῶν, ὅπῃ διεγείρονται εἰς αὐτόν.

Αὐτὸς ὁ θεωρησιμὸς τῆς δυνάμεων τῆς νοός μας μεκάμνει νὰ νομίζω, ὅτι καὶ ἡ προσοχή κοινῶς δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ περιλάβῃ ὅλα εἷνα καὶ μόνον ἀντικείμενον τὴν κάθε φοράν.

Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἔχομεν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν πολλῶν πραγμάτων αἰδήματα, ἢ ἀντιλήψεις, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλαμεν ἔμπορῆ νὰ κείνωμεν πῶς εἷνα πρᾶγμα εἶναι ἴσον ἢ ἀνίσον, ὅμοιον ἢ ἀνόμοιον με εἷνα ἄλλο, ἀνίσως δὲν τὰ αἰθανόμεθα καὶ τὰ δύο ὁμῶ. Ὅμως ἄλλο εἶναι ἀπλῆ αἰδήσεις, ἢ ἀντίληψεις, καθὼς ἤδη εἶπαμεν, καὶ ἄλλο προσοχή.

Ανίσως ἐγὼ ἐπιχειρῶ νὰ θεωρῶ προσεκτικῶς μίαν σειρὰν πολλῶν ἀντικειμένων, εἷνα μόνον εἶναι πάντοτε ἐκεῖνο, ὅπῃ βλέπω καθαρώτερα ἄπο τὸ ἄλλο, καὶ ἔστιν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνόηονται οἱ δύο ὀπτικοὶ ἄξονες, εἴτ' ἐν αἱ δύο ἀκτῖνες, ὅπῃ διαγίνωνται ἄπο ἐκεῖ, καὶ ἐμβαίνων καὶ κάθετον εἰς τὰ δύο μάτια μας ὅθεν καὶ εἷνα μόνον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ καταδεδοχίω ἐναχολεῖ τὴν προσοχίω μας. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἐπιμῆνει πολὺ εἰς εἷνα καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, καὶ μὲν ὄντας δυνατὰ προσηλωμένη, πηγαίνει με ὀρμὴν ἄπο τὸ εἷνα εἰς τὸ ἄλλο, ἄπο τῆτο νομίζω ἐγὼ ὅτι προέρχεται νὰ φαίνεται πῶς με εἷνα μόνον κίνημα περιλαμβάνει πολλὰ πράγματα, μὲ ὅλον ὅπῃ

60 Τμήμ. Β'. Δυνάμεις τῆς Ψυχῆς.

ὅπῃ πραγματικῶς δεῖν τὰ θεωρεῖ, ὡς μὲν πολλὰ
ἢ διακεκεμημένα κινήματα.

Τὸ ὡσαύδειγμα εἰς ἀναμνήσιν δαυτῆ περιεφε-
μῶν θέλει διδκωνίσει καλλίτερα τὴν εἰνοιαύμα. Ἀ-
νίσως περιερέφω τῆτον τὸν δαυλὸν ἀργῶς, δεῖν βλέ-
πω τὴν ἀναμνήσιν ἀκρῶν ὡσα εἰς ἐκεῖνο μόνον τὸ
μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον δρεῖσκέται κάθε στιγμή. Ἀν
ὅμως τὸ περιερέφω μὲ ταχύτητα, βλέπω εἰς κῦκλον
λαμπρὸν ἢ σιωπηλῆ, ὡς εἰ νὰ ἐπέιχον ἢ ἀναμμένη
ἀκρῶν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ὅλα τὰ σημεῖα τῆς περι-
φερείας τῆς. Ἐπειδὴ αἱ προσβολαὶ διαδεχόμεναι μία
τὴν ἄλλην μὲ μεγάλῃ ταχύτητα, κάμνουν ὅπῃ τὸ
ὄμμα νὰ μὴ ἤμπορῇ πλέον νὰ διακρίνη εἰς αὐτὸ
χωρισμὸν.

Τὸν ἴδιον τρόπον, ἀνίσως μεταφέρω τὴν προσοχίω
μὲ δεῖν εἰς ἄλλο μὲ βραδύτητα, διακρί-
νω καθαρὰ τὴν διαδοχίω τῶν κινήματων. Ἀν ὅμως
τὴν μεταφέρω μὲ ταχύτητα, μὴ ἤμπορῶντας πλέον
νὰ διακρίνω διαδοχίω καὶ χωρισμὸν κινήματων, νο-
μίζω ὅτι μὲ εἰς μόνον ἀδιαίρετον κίνημα ἀεὶ λαμ-
βάνει ἐκεῖνας τὰς πολλὰς προσβολὰς, εἰς τὰς ὁποίας
πραγματικῶς δεῖν προσέχω, ὡσα ἢ διαδοχίω, καὶ
μὲ διαφόρες ἐνεργείας.

Δεῖν ἀρνεῖμαι μὲ ὅλον τῆτο, ὅτι εἰς νῆς δεξυτάτος
ἤμπορεῖ ἴσως νὰ ἀεὶ λάβῃ μὲ τὴν προσοχίω τῆ
πολλὰ πράγματα εἰς εἰς μόνον ἢ τὸν αὐτὸν καιρὸν
ἢ ἀν ἐκεῖνος, ὅπῃ δοξάζει, ὅτι ὁ νῆς τὸ κάμνει τῆ-
το πραγματικῶς, τὸ βεβαιώνει δεῖν ἰδίαν τῆ πείραν,
καὶ αἰθαίνεται εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆ, ὅτι ἤμπορεῖ νὰ τὸ
κάμῃ, τῆτον τὸν σέβομαι, καὶ τὸν ἔχω εἰς μεγάλῃ
ἐπόληψιν, μὲ ὅλον ὅπῃ εἶμαι πληροφορημῶς ὅτι καὶ
ἐκεῖνος ὁ ἴδιος Καῖσαρ, ὁ ὁποῖος λέγουν πῶς ἦτον ἰ-
κανὸς νὰ ὑπαγορεύσῃ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πολλὰς
ἐπισολὰς ὑποθέσεων διαφόρων, καὶ ἀνομοίων, δεῖν ἔ-
κάμνουν ἄλλο, ὡσα μετέφερον ἐπιπροχάδῃ τὴν προσ-
σοχίω τῆ δεῖν τὸ εἰς ἄλλο, ὅμως
κάθε

κάθε στιγμή ἀδιαίρετον τὴν προσήλωνται εἰς εἷα καὶ μόνον.

Ἐπειτα ἡ ταχύτης καὶ ὁρμή τῆς μεταβιβάσεως τῆς προσοχῆς ἀπὸ μίαν προσβολὴν εἰς ἄλλην, εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν δὺκολίαν τῆ ἀντιλαμβάνεσθαι ἐπιμῶς, καὶ ἐξυγινώσκειν διακεκεμημένως κάθε πρᾶγμα, ἡ ὁποία δὺκολία κρέμαται μάλιστα ἀπὸ τὴν ἀσκησιν καὶ ἀναλογίαν, ὅπερ ἔχον τὰ πρᾶγματα μὲ ἡμᾶς, καὶ μὲ τὰς μαθήσεις μας. Ἐνας ἔμπειρος ζωγράφος μὲ εἷα βλέμμα θέλει σοχαδῆ ὅλα τὰ ἐλαττώματα μιᾶς εἰκότος, τὰ ὁποῖα εἷας ἄλλος δὲν ἤθελε τὰ σοχαδῆ πρᾶ μὲ μίαν μακρὰν καὶ ἀκραιβῆ θεωρίαν. Ἐνας Μουσικὸς ἔμπειρος εἰς μίαν στιγμήν θέλει ἀγαθῶσει μίαν ὀλόκληρον ἀράδα φωνῶν, τῆτ' ἔστι θέλει μεταφέρει μὲ ταχύτητα τὴν προσοχὴν εἰς μίαν μακρὰν σειράν φωνῶν, τὰς ὁποίας εἷας ἀρχαίος δὲνὰ τὰς σοχαδῆ εἶναι βιαστικῶς νὰ δώσῃ μίαν προσοχὴν βραδύτατῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Σκέψεως.

Η Σκέψις εἶναι, καθὼς εἶπαμεν, ἐκείνη ἡ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν μεταβιβάσει μὲ συνείδησιν τὴν προσοχὴν ἀπὸ εἷα πρᾶγμα εἰς ἄλλο. Δὲν ἄριστον ὅμως μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ὅλοι οἱ Φιλόσοφοι αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τῆ νοῦς. Ἀλλὰ ὁ Λάκιος σκέψιν ἐνοεῖ ἐκείνῶν μόνον τὴν ἐνέργειαν, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ σρέφει τὴν προσοχὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς. Πλὴν μ' ὅλον ὅπερ τῆτο εἶναι εἷα εἶδος σκέψεως, μ' ὅλον τῆτο δὲν πρέπει νὰ εἶπαμεν ὅτι ἡ σκέψις συγκρίσεται μόνον εἰς τῆτο.

Ὁ Ἀββα Κορδουλιάκ (Δοκιμ. πρὸ ἀρχῆς τῆς ἀνδρα-

μᾶς δίδει εἴνα ἄλλον ὄρισμόν, καὶ ὀνομάζει σκέψιν
κάθε μεταβίβασιν τῆς προσοχῆς ἀπὸ μίαν προσβο-
λὴν εἰς ἄλλω, ἐπιφέροντας τὴν ὁμοίότητα μιᾶς ἀκ-
τῖνος, ὅπῃ ἀντανεκλάται ἀπὸ εἴνα σῶμα εἰς ἄλλο.

Ὅμως ὅσον ἐλλειπῆς ἦτον ὁ πρῶτος ὄρισμός, τόσον
πλεονάζων εἶναι ὁ δεύτερος· ἐπειδὴ αὐτίσως ἢ μετά-
βασις τῆς προσοχῆς ἀπὸ εἴνα πράγμα εἰς ἄλλο δὲν
γίνεται μὲ σιωεῖδῆσιν καὶ βελῶν, ἀλλὰ γινᾶται μη-
χανικῶς ἀπὸ τὴν ἐκ λαδοχῆς δυνάμιν τῆς προσβο-
λῶν, ὅπῃ ἐφέλκην ἀφ' ἑαυτῆ των τὴν προσοχὴν (τὸ
ὅποῖον εἶναι κυρίως ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται ὡριστα-
σμός) τῆτο βεβαιότατα δὲν ἤμπορεῖ πλέον νὰ ὀνο-
μαθῆ σκέψις.

Ὁ Π. Μάκος (Μεταφυσικ. Α' ρθ. 382.) θέτει
τὴν σκέψιν εἰς τὴν ἐνέργειαν ἐκεῖνῶν, καθ' ἣν εἰς
εἴνα ὑποκείμενον σὺνθετόν ἐπιχειρίζεται τινὰς νὰ θεω-
ρήσῃ προσεκτικῶς κάθε μέρος τῆ εἴνα κατόπι τῆ ἄλ-
λα· ὅμως καὶ τῆτο ἀληθινὰ εἶναι εἴνα ἔργον τῆς σκέ-
ψεως, ὅμως δὲν εἶναι τὸ μόνον καὶ ὅλον.

Λοιπὸν ἡμεῖς σκέψιν ἐπινοεῖμεν κάθε μεταβίβασιν
τῆς προσοχῆς, ὅπῃ γίνεται μὲ σιωεῖδῆσιν καὶ βέλη-
σιν ἀπὸ εἴνα πράγμα εἰς ἄλλο, εἴτε εἰς θεωρίαν τῆ
ἑαυτῆ τῆς, καὶ τῆς ἐσωτερικῶν ἐνεργειῶν, καὶ ἀλλοιω-
σεῶν τῆς τὴν σρέφει ἢ ψυχῆ, τὸ ὅποῖον οἱ Γάλλοι
τὸ ὀνομάζον ἐπιστροφὴν τῆς ψυχῆς εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς,
εἴτε ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα τὴν μεταφέρει εἰς
τὰς ἐσωτερικὰς ιδέας, εἴτε ἀπὸ εἴνα ἐξωτερικὸν ἀν-
τικείμενον τὴν μεταβιβάζει εἰς ἄλλο, εἴτε ἀπὸ εἴνα
μέρος τῆς ἰδίᾳ ἀντικειμένου τὴν μεταφέρει εἰς ἄλλο.
Ὅταν ὅμως ἢ μεταβίβασις τῆς προσοχῆς ἀπὸ εἴνα
πράγμα εἰς ἄλλο δὲν γίνεται μὲ σιωεῖδῆσιν, καὶ βέ-
λησιν, δὲν τὴν ὀνομάζομεν πλέον σκέψιν, ἢ τὸ πο-
λὺ πολὺ θέλομεν τὴν ὀνομάσει σκέψιν παθητικῶν,
ὡς τῆς ὁποίας θέλομεν λάβῃ δίκαιαν νὰ ὀμιλή-
σωμεν εἰς ἄλλο μέρος.